

переважатимуть короткочасні і спрямовані вони будуть здебільшого до близько розташованих destinations. Крім того, під час подорожей зменшаться витрати туристів. З огляду на це, пріоритет матимуть destinations з вигідним обмінним курсом валют. [8].

За оптимістичним прогнозами, в 2010 р. матиме місце повільний приріст прибуттів іноземних туристів від +1% до +3%. Найшвидше отямиться від кризи Азія. Водночас, Європі та Америці очевидно потрібно буде більше часу для відновлення. Африка, як очікується, так само залишиться регіоном з позитивними тенденціями, які підсиляться завдяки Чемпіонату світу у Південній Африці. Відновиться туризм і на Близькому Сході. До 2020 року обсяг міжнародних туристичних потоків, як очікується, досягне 1,6 млрд. [6,11,12,13].

1. Дані про стан розвитку туризму в Україні, за I кв 2009 року. Державна служба туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/> 2. Довідка про динаміку туристичних потоків в Україні (виїзний туризм), I кв. 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/> 3. Мировое экономическое положение и перспективы (Департамент ООН по экон. и соц. вопросам) 2009 (середина года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/336/84/PDF/N0933684.pdf?OpenElement> 4. Travel & Tourism Economic Impact. European Union 2009. World Travel & Tourism Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wttc.org/> 5. UNWTO Tourism Highlights, Edition 2009. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/index.php> 6. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 6. No.3. October 2008 7. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.1. January 2009 8. UNWTO World Tourism Barometer. Interim Update, April 2009 9. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.2. June 2009 10. UNWTO World Tourism Barometer. Interim Update, September 2009 11. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.3. October 2009 12. WTTC. Update of Monthly Tourism Indicators 17 November 2009 13. WTTC. Progress and Priorities 2008/09 14. WTTC. Executive Summary 2009

УДК 911.3

Короткова А.Я., Стафійчук, В.І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Зроблено наголос на особливостях розвитку туризму в країнах Південно-Східної Азії на сучасному етапі.

The article emphasizes the specificities of current tourism development in the countries of South-East Asia.

Актуальність даної статті зумовлена самим феноменом туризму у сучасному світі: ні фінансові та економічні кризи, ні тероризм та природні катаклізми, ні економічні спади та зростання цін не можуть зупинити позитивну динаміку на туристичному ринку. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), кількість людей, що подорожуватимуть в інші країни вже в 2020 році перевищить 1,6 млрд. чол. На фоні падіння частки Європи та Америки як у світовому туристичному потоці, так і стосовно доходів від туризму, вражаючим буде зростання частки Азії: майже удвічі в порівнянні із сьогоднішнім. У 2020 р. кожен четвертий турист відвідуватиме саме азійські держави, і це при тому, що Азія нині

найбільшою мірою поєднує в собі всі природні та суспільні проблеми людства. Тому доволі цікавою **проблемною ділянкою**, якій присвячена стаття, є розуміння того, як на фоні факторів, що зазвичай лімітують розвиток туризму, відбувається його динамічний розвиток у Південно-Східній Азії.

Більшою мірою стаття покликана вирішити **практичні питання**, пов'язанні з розвитком туризму у Південно-Східній Азії, розуміння яких може допомогти у становленні туризму в Україні. Даний матеріал може бути корисним для студентів при вивченні курсів «Туристичне країнознавство» і «Рекреалогія» та фахівців у галузі туризму.

Стаття базується на сучасних статистичних даних ЦРУ США, ВТО та ЮНЕСКО, аналітичних розвідках в галузі туризму (Генш К.), туристичного країнознавства (Дахно І.І., Малиновська О.Ю., Стафійчук В.І.), політичної географії (Яценко Б.П.), географії релігій (Павлов С.В.). Невирішеною раніше частиною означеної вище проблеми є відсутність комплексного країнознавчого підходу в зазначених джерелах, який і пропонується авторами. Важливими **цільми** є визначення стану та розуміння особливостей розвитку туризму у всіх країнах Південно-Східної Азії на сучасному етапі.

До складу Південно-Східної Азії нині входять одинадцять країн: В'єтнам, Лаос, Таїланд, Камбоджа, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Індонезія, Малайзія, Бруней, Тимор-Лешті. Всі вони надзвичайно різні за розмірами території, чисельністю населення, рівнем економічного та соціального розвитку, ступенем політичної стабільності тощо. Поряд з тим, вони мають доволі багато спільних рис в туристичній сфері, що й дає підстави ВТО викремлювати їх в окремий туристичний субрегіон.

На Південно-Східну Азію у 2007 р. припадало приблизно 6,6% світового туристичного потоку та 5,5% надходжень від туризму. Вона з року-в-рік ілюструє доволі високі темпи приросту основних показників туристичного ринку, а загальний приріст кількості іноземних туристів за 2000-2006 роки є одним з найвищих у світі (6,5%) і поступається лише відповідному показнику Східної Азії та Центральної Америки. У 2007 р. темпи приросту туристичного потоку до попереднього року становили 12,2% (вищі вони були лише для країн Близького Сходу). Деякі характеристики туристичного ринку Південно-Східної Азії наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні характеристики туристичного ринку регіону
[на основі даних⁹]

Характеристика	Рік	Показник
Кількість іноземних туристів, млн. чол.	1990	21,5
	2005	49,3
	2007	59,6
Приріст кількості іноземних туристів, %	2006-2005	9,3
Доходи від туризму, млрд. дол. США	2000	26,8
	2005	33,8
	2007	53,7
Витрати одного туриста, дол. США	2006	750

Отже, однією з особливостей регіонального туристичного ринку є вже багаторічна позитивна динаміка щодо туристичних прибуттів та надходжень від туризму. Причому це характерно не лише для визнаних лідерів – Малайзії, Таїланду, Індонезії, Сінгапуру, а й для країн економічно відсталих (М'янма, Лаос) та тих, в яких нещодавно точилися жорстокі громадянські війни (Камбоджа, Тимор-Лешті). У 2007 році найвищі темпи зростання туристичного потоку мали Малайзія (19,5%), Камбоджа (17,7%) та В'єтнам (16,4%). На фоні попереднього року доволі скромні показники мав Таїланд (відповідно 19,5% та 4,6%) та М'янма, яка стала єдиною в регіоні країною, де кількість іноземних туристів зменшилась (13,9% у 2006 та -5,9% у 2007 роках).

Розподіл туристичного потоку між країнами регіону є нерівномірним [див. рис. 1]. Це є наслідком не так розмірів території та наявності природних чи історико-культурних ресурсів, економічної ситуації, як рівня розвитку інфраструктури, історії присутності на туристичному ринку, а загалом рівня сформованості національного туристичного продукту та його позиціонування на ринку. Таким чином, на 2007 рік 36% туристичного потоку в Південно-Східній Азії припадало на Малайзію, 25% – Таїланд, 13% – Сінгапур і менше 2% на разом узяті Лаос, М'янму, Тимор-Лешті та Бруней.

У цьому контексті важливою особливістю країн Південно-Східної Азії є ставка на розвиток приморських видів рекреації, еко-туризму, шоп-туризму. Вихід до теплих морів та відносно сприятливі кліматичні умови є основою для формування потужних і популярних приморських курортів. Сучасний світовий туристичний ринок важко уявити без приморських курортів Малайзії (Лангкаві, Пенанг, Дамай), Таїланду (Паттайя, Пхукет, Самуй, Самет, Хуа Хін, Ча-Ам), Індонезії (Балі, Ломбок, Бінтан), Філіппін (Боракай, Анілао, Багак, Бохоль, Малапаска, Бантаян, Палаван). Поступово набирають світової популярності курорти Сінгапуру (Сентоса), В'єтнаму (Вангтау, Нячанг, Дананг, Дошон), Камбоджі (Сіануквіль), М'янми (Нгапалі) тощо [1, 5].

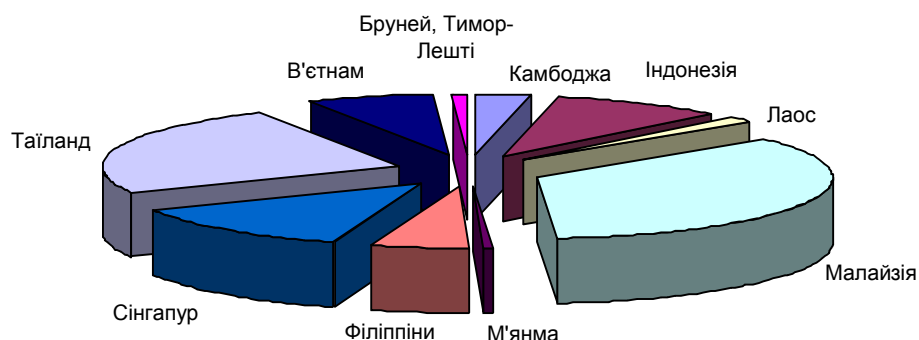

Рис.1. Географічна структура туристичного потоку в регіоні, 2007 р.

Найкращі курорти для любителів підводного плавання в регіоні – це малайзійські Сіпадан, Пангкор, Тіамін-Айленд, філіппінські Ель-Нідо, Кабі-

лао, Малапаска, Пуерто-Галера, Субік-Бей (головний об'єкт дайвінгу – затонулі кораблі), тайські Крабі, Пхукет, Пхі-Пхі, індонезійські Санур, Вайара, Вайтеранг, Вех, в'єтнамський Нячанг та інші. Чудові природні передумови для розвитку відповідного напрямку мають індонезійські острови Натуна, Талауд, Бангай; філіппінський архіпелаг Сулу та дрібні острови внутрішніх морів Сібуян, Вісаян, Мінданао; м'янманський архіпелаг Мергуї; прибережні зони В'єтнаму і Тимор-Лешті тощо. Популярними серед серферів є курорти Крабі, Пхукет (Таїланд), Кута, Ніас (Індонезія), Катандуанес (Індонезія), Дананг (В'єтнам). На більшості курортів регіону пропонується широкий вибір інших видів відпочинку на воді.

Загалом країни пропонують відпочинок як на гамірних курортах, на зразок Паттаї, Пенангу або Балі, так і в справжніх «райських куточках» з білопіщаними пляжами в оточенні кокосових пальм, блакитними лагунами, кораловими рифами та відчуттям відсутності цивілізації. Єдине, що супроводжує туристів всюди це високі стандарти обслуговування та доброзичливість. Навіть у найвіддаленіших курортах присутні відомі бренди туристичної індустрії, в першу чергу всесвітньовідомі готельні ланцюги та групи.

Серед основних передумов розвитку еко-туризму: екзотична природа тропічної та приекваторіальної зон, багата на ендеміки і релікти; розгалужена система національних парків з цікавими природними об'єктами; етнографічні особливості місцевого населення, в тому числі «загублених» племен; існування «білих плям» на карті регіону (особливо індонезійська частина острова Нова Гвінея) тощо. Найважливішим зонами даного виду туризму є острови Калімантан, Комодо, Сулавесі, північні райони Таїланду та М'янми, басейн р.Меконг в Лаосі та Камбоджі, інші віддаленні від великих міст території. Серед найбільш популярних серед туристів природоохоронних об'єктів значаться національні парки Гунунг-Мулу, Кінабалу, Таман-Негара, Мулу (Малайзія), Комодо-Падар-Ринко, Гунунг-Палунг, Керінчі-Себлат, Балі-Барат (Індонезія), Дой Інтханон, Каенг Крачан, Кхао Лаєм Я-Му Ко Самет, Кхао ЯЙ, Нонг-Нуч (Таїланд), Маунт-Апо, Кесон, Централь-Себу, Біколь, Фуйот-Спрінг (Філіппіни), Батьма-Хайван (В'єтнам), Ангкор (Камбоджа), Лампі (М'янма), Улу-Тембуронг (Бруней), Національний (Сінгапур), численні морські парки, ботанічні сади та резервати для дичини [2, 4].

Дешевизна життя у Лаосі, Камбоджі, В'єтнамі, М'янмі та існування зон безмитної торгівлі, наприклад Лангкаві, сприяють розвитку шоп-туризму, на який роблять ставку відповідні країни. У цьому відношенні низький рівень економічного розвитку є чинником, який сприяє розвитку туризму.

Доволі популярним напрямком, особливо для Таїланду, Філіппін, Індонезії та В'єтнаму, залишається *секс-туризм*. *Бальнеологічні та гірськокліматичні курорти* зорієнтовані переважно на задоволення внутрішнього попиту і є нечисленними.

Культурно-релігійне різноманіття – ще одна особливість розвитку туризму в Південно-Східній Азії. Регіон знаходиться на стику різних частин світу та цивілізацій. Навіть сама назва найбільшого півострова – Індокитай – говорить сама за себе. Більш-менш значна китайська діаспора присутня у всіх країнах (найбільшою вона є в Сінгапурі – 76,8% населення; принагідно відзначимо, що китайські туристи формують значну частину туристичного потоку у всі країни, а місцеві китайці контролюють значну частку фінансового ринку та сфери послуг). Буддизм, місцем зародження якого був басейн Гангу, нині є основною релігією для декількох країн регіону. Важливий вплив на історико-культурний розвиток мала і європейська колонізація. Найбільш строкатою є етнічна ситуація на Філіппінах (найбільша етнічна група тагалог становить лише 28,1% населення), в Індонезії (яванці – 40,5%; населення говорить 583 мовами) та Малайзії (малайці – 50,4%). Відносно однорідною вона є у В'єтнамі (в'єти – 86,2%) та Камбоджі (кхмери – 90%) [дані за 6]. Окрім місцевих мов у регіоні поширені англійська, французька, діалекти китайської, тамільська, португальська та нідерландська мови, що також сприяє розвитку іноземного туризму.

Не менш строкатою за етнічну, є релігійна картина регіону: буддизм є провідною релігією в Камбоджі (95%), Таїланді (94,6%), М'янмі (89%), Лаосі (67%), Сінгапурі (42,5%), В'єтнамі (за офіційною статистикою лише 9,3%, насправді набагато більше); понад 10% населення є буддистами в Малайзії, Брунеї; іслам домінує в Індонезії (86,1% населення), Брунеї (67%), Малайзії (60,4%) та є впливовим у Сінгапурі і на Філіппінах; католицизм завдяки європейським колонізаторам закріпився в Тимор-Лешті (98%) та на Філіппінах (80,9%); християнство є важливою складовою у релігійній структурі Сінгапуру (14,6%), Брунею (10%), Малайзії (9,1%), Індонезії (8,7%) [дані за 6].

Релігійний фактор суттєво обмежує розвиток туризму лише у деяких мусульманських країнах (Бруней), або в місцях протистояння мусульман з представниками інших релігій. Найбільшою мірою сприяє розвитку туризму буддизм, особливо в Таїланді.

Багата і унікальна історико-культурна та природна спадщина Південно-Східної Азії знайшла відображення у Списку всесвітнього надбання ЮНЕСКО [див. табл. 2].

Ще одна особливість розвитку туризму в регіоні – це *доволі слабе реагування на політичну нестабільність*. Чіткий взаємозв'язок між загостренням політичної ситуації та позицією на туристичному ринку можна прослідкувати лише на прикладі М'янми. В решті країн навіть при наявності районів сепаратистських та партизанських рухів (Іріан-Джая в Індонезії, о.Мінданао на Філіппінах, прикордонні райони Камбоджі) або загостренні політичних криз (Таїланд, Індонезія) характерною є позитивна динаміка туристичного потоку.

Регіон, не зважаючи на певні успіхи в галузі охорони здоров'я все ще продовжує бути ареалом *поширення багатьох небезпечних захворювань*. В

контексті важливості секс-туризму на деяких курортах, важливою проблемою залишається поширення ВІЛ/СНІДу та венеричних захворювань. І хоча частка носіїв ВІЛ/СНІДу в більшості країн регіону не перевищує 0,2% (виключенням тут є Таїланд (1,4%), Камбоджа (0,8%), М'янма (0,7%), В'єтнам та Малайзія (по 0,5%) [дані за 6]), однак темпи його поширення носять загрозливий характер. Загалом в більшості столиць та найважливіших курортних зонах рівень медичного обслуговування досить високий. Однак, виїжджаючи за їх межі варто пам'ятати, що в регіоні зберігаються природні нозоарели збудників малярії (крім великих міст та території Брунею), лихоманки денге, чуми, фрамбезії, холери, черевного тифу, японського енцефаліту, дизентерії, атипової пневмонії [5, с.191]. Знаходячись за межами населених пунктів (інколи і в них) варто пам'ятати про небезпеку контакту зі зміями, скорпіонами, павуками, хижаками, а в морі (особливо в районі коралових рифів) – акулами, скатами, медузами (найбільш небезпечна «морська оса» в районі Філіппінських островів), риб'ю-каменем тощо.

Таблиця 2. Всесвітня спадщина, 2009 р. [7]

Країна	Кількість	Об'єкти Всесвітньої спадщини
В'єтнам	5	Історична частина міста Хюе, бухта Ха-Лонг, місто Хой Ан, заказник Мі Шон, національний парк Пхонг-Нха-Кебанг
Індонезія	7	Храмовий комплекс Боробудур, храмовий комплекс Прамбанан, національні парки Комодо, Лоренц, Уджунг Кулон, вологі тропічні ліси Суматри, стоянка древньої людини в Сангріані
Камбоджа	2	Храмовий комплекс Ангкор, храм Преах Віхіар
Лаос	2	Місто Луангпхабанг, культурний ландшафт та древні поселення в районі міста Тямпасак
Малайзія	3	Національний парк Гунунг-Мулу, національний парк Кінабалу, історичні частини міст Малакка та Джорджтаун
Таїланд	5	Історичне місто Аюттхая, історичне місто Сукхотая, археологічна пам'ятка Банчіанг, резервати дикої природи Тхунгяй та Хуайкхакхенг, лісовий комплекс Донгфайєн-Кхауяй
Філіппіни	5	Філіппінські церкви в стилі бароко, морський парк Риф Туббатаха, рисові тераси на о.Лусон, історична частина міста Віган, національний парк Підземна річка в Пуерто-Прінсесі

Варто також зазначити, що Південно-Східна Азія, особливо острівна та узбережна її частина, є зоною поширення землетрусів, цунамі, вулканічної активності, тайфунів і тропічних циклонів.

Важливими особливостями розвитку туризму в країнах Південно-Східної Азії можна назвати також *дієву* (на відміну від вербальної в Україні) фінансову і політичну підтримку туризму з боку державних інститутів, заохочення іноземних інвесторів, високий рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури тощо.

Висновки. Отже, багато країн регіону ще якихось 10-15 років тому були на «задвірках» навіть азійського туристичного ринку, а нині без них важко уявити і світовий туристичний ринок. Головна особливість цих країн полягає у тому, що досягли вони цього швидше не завдяки позитивним, а всупереч негативним чинникам. На фоні політичної, економічної і соціальної нестабільності (за виключенням 2-3 країн) та природних катаклізмів туристичні потоки в країни регіону постійно зростають, а туристична індустрія динамічно розвивається, на відміну від України.

1. Генш К. Курорты мира. Путеводитель. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – с. 44-47, 75-77, 98, 126-127, 145, 205-208, 232-234. 2. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: Мапа, 2004 – с. 67, 90, 177, 212, 268, 305, 336, 454, 488, 497, 547. 3. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – с.35-48, 234-253. 4. Стафійчук В.І., Малиновська О.Ю. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси. – К.: Альтерпрес, 2009. – 432 с. 5. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навч. посібник. – К.: Альтерпрес, 2008. – с. 185-198, 218-224. 6. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bx.html - 06.04.2009 7. whc.unesco.org/en/list - 15.10.2009 www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom08_3_en_LR.pdf

УДК 911.3

Яценко Б.П.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ ЯПОНІЇ

В статті досліджується туристсько-рекреаційні комплекси Японії, як приклад будови туристко-рекреаційного комплексу економічно розвинутої країни.

In the article probed tourist and recreation complexes of Japan, as an example of structure turistko-rekreaciynogo to the complex economic the developed country.

Стан питання та актуальність дослідження. В українських наукових виданнях публікації, в яких розглядається на прикладі проблематика вищезазначеного Японії, поки що робилися лише авторам даної статті та молодими країнознавцям.

Мета дослідження. В запропонованому тексті основна увага зосереджена на висвітленні культурологічних та екологічних аспектів досліджуваного питання. Цей матеріал може бути використаний при плануванні програм розвитку туризму в Україні.

Початок ери міжнародного туризму в Японії звичайно датують 1963 роком, коли парламентом був прийнятий закон, що визначив основні цілі і напрямки, з одного боку, залучення іноземних туристів, з іншого - підтримки та прагнення японців довідатися про світ. Але сама поява цього закону результат реалізації більш раннього задуму, появі якого, сприяла й згадана нижче подія. 22 вересня 1953 р. у м. Осака з ініціативи глави відомої тепер електротехнічної компанії й одного з визнаних авторів японської концепції менеджменту К. Мацусьти вперше в післявоєнній історії країни відбулася ділова гра на тему "Створимо прекрасну і багату Японію". Кожний з десяти